

Andor József

***De durva ez a téma!* – Megfigyelések a melléknévi jelentés polaritásváltásáról**

Ezt a szemantikai–pragmatikai bázisú, empirikus szemléletű esettanulmányt kollégámnak és Mesteremnek, Szépe Györgynek ajánlom 80. születésnapja alkalmából. Számos évtizedre visszanyúló ismeretségünk során Mesteremtől mi, kollégái és tanítványai azt a szemléletet sajátítottuk el, hogy a leíró és magyarázó adekvátságnak eleget tenni kívánó nyelvész fokozott figyelemmel szemlélje a vizsgálata tárgyát képező nyelvi tényeket, vegye észre őket, hiszen azokkal a kommunikatív nyelvhasználat során nap mint nap szembetalálja magát. Elméleti nézeteit, meglátásait, kialakítandó elméleti modelljeit csakis a puszta nyelvi tényekre alapozza, azok alapján alakítsa. Azok a nyelvelméleti modellek, amelyek fordított módon születnek, amelyek nem a konkrét nyelvi tényekre alapozottak, hanem létrehozójuk modelljéhez keres azt igazoló nyelvi tényeket, szemléletükben alapvetően hibásak és a nyelvtudomány történetében sorra veszendőbe is mentek. Csakis empirikus alapon lehet a nyelvelírás validitásának eleget tenni. Mesterünk szavait idézve: „Mindig figyeljeteK arra, nehogy kimaradjon a nyelvelméleti modell megalkotásából a nyelv maga!”

1. Bevezető megjegyzések a polaritásváltásról és az ún. szemantikai prozódiaóól

A lexikális szemantika és a lexikális pragmatika kurrens elméleti modelljeinek, különösen a korpusz alapú megközelítések alkalmazásában napjainkban egyre többször találkozhatunk a ‘szemantikai prozódia’ fogalmával, valamint a lexikális egységek, kifejezések polaritásváltásának tanulmányozásával. Utóbbi a jelentésváltozások folyamataiban meglehetősen gyakori jelenség. Leggyakoribb eseteiben a negatív jelentéstartalmú és használatú lexikális egységek pozitív irányú jelentésváltozását vagy jelentésbővülését, jelentésük kiterjesztését figyelhetjük meg. Az ellenkező irányú, pozitívból negatív tartalmúvá alakulás nyelvhasználatának előfordulása jóval ritkább eset a nyelvek sokféleségében. A polaritásváltások azonosítása, konstatálása, a megfigyelések validitásának biztosítása napjaink nyelvtechnológiai eszköztárát igénybe véve kizárólagosan korpusznyelvészeti eszközökkel, elsősorban konkordancia és kollokációs vizsgálatokkal, valamint a korpuszokból nyert eredmények

empirikus, anyanyelvű alanyok intuitív megítélésére támaszkodó kontrollteszteléses vizsgálatok révén érhető el. Önmagában a még ma is gyakori egy korpuszon alapuló vizsgálat nem hozhat megbízható eredményt, akármilyen volumenű legyen is a korpusz. Célszerű az adott nyelv különböző regionális változataiból származó, különféle regisztereket alkorporuszok formájában tároló adatbázisokból nyert eredményeket összevetni, amennyiben rendelkezésre állnak ilyenek. Megjegyezzük, hogy a főként írott nyelvezetre támaszkodó Magyar Nemzeti Szövegtár számos tekintetben még nem tud megfelelni a validitás ilyen szemléletű követelményeinek, az angol nyelvterületeken rendelkezésre álló regionális és nemzeti korpuszok összevető vizsgálatával azonban már megbízható eredményekhez juthat a kutató.

A jelentésszavak polaritásváltozása eltérő gyakorisággal figyelhető meg szófaji megoszlásuk tekintetében, talán gyakoribb a mellénevek és az adverbiumok körében (különösen a fok- és mértékhatározók esetében), mint például az igéknél. Turney és Littman a témával foglalkozó kvantitatív nyelvészeti tanulmányában megjegyzi, hogy a szavak igen jelentős hányada evaluatív, azaz értékelést kifejező tartalommal, ún. 'szemantikai orientációval' rendelkezik, mely lehet negatív (pl. *felesleges, zavaró*) vagy pozitív (*elszánt, bátor*) (2002, 1). A 'szemantikai orientáció' azonban meglehetősen homályos, nem kellőképpen körülhatárolt fogalom. Hivatkozott szerzők tanulmányukban nem foglalkoznak az orientáció (azaz a polaritás) megváltozásának eseteivel. A két pólus, azaz a negativitás és a pozitivitás megjelenése nem adhat teljes képet a polaritásváltások teljes köréről. Turney és Littman nem tárgyal olyan szóanyagot statisztikai elemzésében, amely az orientációt tekintve nem egyértelműen kifejezetten pozitív, hanem inkább neutrális tartalmú. Ilyen a főnevek zöme. Előfordulhat azonban, hogy közülük a szinkrón szintű nyelvhasználat polaritásváltással kiemel egyeseket, polárisá teszi, sőt, polaritásváltást hoz létre, s bár lehet ez csupán tiszavirág élettartamú, de hosszú távon is rögződhet az adott nyelv szókészletének lexikális pragmatikai bázisú fejlődéstörténetében. Ilyen esetnek lehetünk minden bizonnyal tanúi a *király* főnév mai, melléknévként vagy akár adverbiumként való pozitív használatát illetően, főként a fiatalok nyelvhasználatában. Melléknévi használata gyakoriságát tekintve főként melléknévi állítmányi szerkezetekben azonosítható, de előfordulhat jelzői konstrukciókban is (*Hú, de király volt ez a buli!* vagy *Tegnap láttam egy nagyon király ruhát.*).

A szavak szemantikai orientációjával és polaritás-töltetével kapcsolatban a nyelvtudomány egyik legfiatalabb szubdiszciplínájának, a korpusznyelvészethez fejlődéstörténetében honosodott meg egy újabb terminus, az ún. 'szemantikai prozódia' fogalma. Kutatók, köztük a diszciplína atyja, John Sinclair, észrevételezték, hogy bizonyos szavak és kifejezések konstrukcióikban dominánsan negatív vagy pozitív értelmű lexikálisokkal kollokálnak és képeznek velük polárisan jelzett kifejezéseket. Ilyen az angolban a *happen* [(*meg*)történik] ige (Sinclair 1991, 112) vagy az *utterly*

[*teljesen, teljes mértékben*] fokhatározó. Utóbbi, Leuw kimutatása szerint dominánsan, igen nagy gyakorisági mutatóval szerepel vagy negatív, vagy pedig ironikus értelemmel (1993, 49.; és 163–164). Stubbs korpuszelemzése rámutatnak arra, hogy az angolban a *cause* [okoz] ige is szignifikáns mértékben fordul elő negatív tartalmú események leírásában, míg a *provide* [nyújt, ad] olyan fővevekkel szerepel kollokációs konstrukciókban, amelyek szükséges, kívánatos értelmeket fejeznek ki. Stubbs az ilyen konstrukcionális kötődéseket diskurzus alapú prozódianak (‘discourse prosody’) nevezi, nyelvhasználati körüket pedig „evaluative”, azaz értékelést kifejező tartalmak kifejezésében, közvetítésében specifikálja. Felveti azt is, hogy talán a ‘pragmatikai prozódia’ elnevezés helyesebb terminus lenne (2002, 65–66). A szemantikai prozódia korpuszalapú elemzésével foglalkozó első, átfogó jellegű monográfiában Stewart a *break out* [kitör] negatív kollokációs potenciálját állapítja meg az Angol Nemzeti Korpusz 100 millió lexikális egységet tartalmazó szóanyagában (2010, 1–2). Nem volt módomban arra, hogy az idézett angol példák magyar nyelvi megfelelőinek statisztikailag releváns polaritását megvizsgáljam az MNSZ anyagában, de anyanyelvi intuíción az azt súgja, hogy poláris kollokálódásuk, azaz szemantikai prozódijuk nyelvünkben is tetten érhető. Bár a ‘szemantikai prozódia’ vagy ‘diskurzus prozódia’ terminusa talán nem a legszerencsésebb a fenti jelentéssel kötődések megnevezésére, a korpusznyelvészek körében egyre gyakrabban használt fogalomvá vált. A ‘prozódia’ a híres angol nyelvész, a Londoni Iskola kulcsfigurája, John Rupert Firth fonológiájából kölcsönzött fogalom. Firth érdeklődésének középpontjában annak vizsgálata állt, hogy hogyan és milyen alapon lépik túl a hangok a szegmentális határokat (Stewart 2009, 7).

Bár látható módon a polaritás és a szemantikai prozódia fogalma között sok az érintkezés, a kettő között skópuszbeli különbségek mutatkoznak meg. Míg a polaritás vonatkozhat pusztán egy adott lexikális egység emocionális eredetű tartalmára és a vele képzett kollokatív kapcsolatokra, addig az ún. szemantikai/diskurzus/pragmatikai prozódia feltétlenül konstrukcionális természetű lexikális kapcsolatot jellemez. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy konkrét lexikális szemantikai vagy pragmatikai elemzés tárgyát képező, diskurzus alapú vizsgálat esetén a két fogalom együtt kezelve adja a lexikális tartalmak összekapcsolódásának helyes értelmezését.

2. Egy miniatűr esettanulmány

Amint azt bevezető részben említettem, a nyelvek sokféleségében, különösen a melléknevek és adverbiumok körében, gyakori jelenség a polaritásváltás és jelentésváltozás, főleg negatív/neutrális → pozitív irányba. Igen gyakori a jelenség az értékítéletet, fokozást kifejező ún. intenzifikáló szavak körében. Mind az angolban, mind pedig a magyarban bőségesen találunk szinonima csoportokba is rendeződő

példákat, olyanokat, mint *how awfully good/clever, terribly intelligent, borzasztó-(an)/elképesztően jó, hihetetlenül okos*, stb. A példákban szereplő szavak eredeti jelentése negatív, kollokálódásuk negatív tartalmú melléknevekkel szintén gyakori, de mai nyelvhasználatunkban egyre nagyobb arányban fordulnak elő pozitív tartalmú kifejezésekben, konstrukciókban (lásd Andor 2003).

A következőkben egy adott lexikális egység, a *durva* szó ilyen irányú jelentésváltozásáról kívánok számot adni, mind korpuszadatok, mind pedig fiatal magyar anyanyelvű alanyokkal végzett tesztelés alapján. A *durva* melléknevet alapjelentésében mind tárgyak fizikális adottságaira, mind pedig élőlények, elsősorban humán egyének viselkedésére vonatkozóan használjuk negatív értelemben. Lássuk tehát, hogy a mai magyar nyelvhasználatban milyen vonatkozású pozitív polaritásváltás figyelhető meg.

2.1 Korpuszalapú megfigyelések

Ahogy azt a bevezető részben említettem, az MTA Nyelvtudományi Intézetében fejlesztett Magyar Nemzeti Szövegtár korpusza nem alkalmas a céljainknak megfelelő vizsgálatra, mivel alapvetően írott nyelvi szövegek képezik szövegbázisát. A *durva* melléknév polaritásváltása viszont főképp a mai fiatalok, tinédzserek és fiatal felnőttek szóbeli nyelvhasználatában terjed, egyre nagyobb mértékben. Megfigyelhető, hogy nyelvhasználatukban pozitív töltetének használata fokozatosan kezd kiszorítani a *király*, főnévi eredetű, értékelő értelmű, alapvetően a szleng regiszterváltozataiban előforduló kifejezést.

Korpuszadataim forrása megfelelő beszélt nyelvi korpusz hiányában az Internet volt, Google kereséssel. Két előfordulási típust vizsgáltam: a *nagyon durva* és a *de durva* kifejezéseket. Megfigyelésem célját egyrészt a pozitív kommunikatív tartalom és értelme parafrázálhatóságának azonosítása képezte, de ugyanakkor kíváncsi voltam a kifejezés mondattani – állítmányi és/vagy jelzői – szerepének előfordulási arányaira is. Ugyancsak vizsgáltam, hogy milyen jelentéskörbe tartozó főnevek szerepeltek a megnyilatkozásokban. Mindkét kifejezés esetében 200 példát (konkordanciát) vizsgáltam meg.

A *nagyon durva* kollokáció egyértelműen pozitív töltetű előfordulásának aránya a 200 példában a típusok száma (angol szakkifejezéssel élve ‘type’) 30 volt, a példányok (‘token’) száma pedig 59. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált példák 29.5%-ban volt azonosítható a melléknév eredeti, negatív töltetének pozitív irányba ható polaritásváltása. A pozitív értelemek alapvetően a /+élvezhető/, /+látványos/, /+rendkívül jó/, /+rendkívül szép/, /+rendkívül érdekes/, /+nagyon kellemes/, /+meglepően jó/ lexikális jegyekkel voltak parafrázálhatók. A szintaktikai szerkezeti funkció tekintetében domináns volt az állítmányi előfordulás 42 esettel, jelzőként mindössze 11 példát

találtam a vizsgált anyagban. A megnyilatkozások példány státusú konstrukcióiban a következő főnevek fordultak elő: *bőrkabát, braketánc, cucc, előjáték, felvétel, fotó(k), hely, kastély, kávézás, kedvenc könyv, kép(ek), képességek, kritika, party ruha, riporternő, rúzsos kép, sportkupé, sztori(k), trükk, ugrás, vicc(ek), vicces baki(k), webhumor*. Illusztrációképpen hadd adjunk meg három példát (a pozitív polaritás a diskurzusegészen azonosítható):

- (1) Nagyon durva sportkupét mutatott be a Volvo. (jelzői)
- (2) Nagyon durva volt Vastagh Csaba zöld alsónadrágban. (állítmányi)
- (3) A Loire völgyében volt egy pár nagyon durva kastély (jelzői), és tök durva volt, amit a hegedűs művelt a hangversenyen (állítmányi)

A *de durva* kifejezés pozitív előfordulásának aránya a vizsgált 200 példában a típusok tekintetében 24 volt, a példányoké pedig 52. A pozitív irányú polaritásváltás aránya a vizsgált korpuszban tehát 26% volt. A pozitívitás jellege a dominánsan a /+rendkívül jó/, /+nagyon szép/, /+rendkívül élvezetes/, /+nagyon izgalmas/, /+nagyon érdekes/, /+meglepően jó/, /+nagyon kellemes/ lexikális jegyekkel parafrázálható. A vizsgált anyagban a kifejezés állítmányként 40, jelzőként pedig 12 esetben szerepelt. A példány-konstrukciókban előforduló főnevek a következők voltak: *az anyád, december, Eminem, film(ek), fotó(k), hang, háztetők, intim részek, kedvenc, kép(ek), a körömlakkod, motoros csatt, napsütés, poénok, a szempillád, poénos videók, szám, sztori, tartalom, technológia, Toyota, vicc, zene/zenék*. Illusztrációképpen itt is megadunk két példát:

- (1) De durva volt, amikor Nagypapa udvarolt Nagymamának! (állítmányi)
- (2) De durva, az egyik kedvencem: Vastagh Csaba 25 koncertet ad februárban! (állítmányi)

Mindkét vizsgált konstrukcióban a kollokációs erő dominánsan a fizikális–külső, megjelenésbeli és az érzelmi (viselkedést, pozitív hatást kiváltó) sajátságok kifejeződésének síkján jelent meg.

2.2 Kontrolltesztelés anyanyelvű alanyokkal

A korpuszalapú eredmények kontrollteszteléseként magyar anyanyelvű alanyokkal felmérést végeztünk a *durva* melléknév pozitív polaritásának megállapítása, anyanyelvű intuícóra épülő elfogadására és használatára vonatkozóan. Kísérletünkben 30 fő vett részt, valamennyi másodéves magyar egyetemista. Mindegyik konstatálta a vizsgált melléknév pozitív értelmű használatának gyakoriságát saját nyelvhasználatában, a negatív tartalom kifejeződése mellett. Alanyaink három feladatot kaptak:

(i) írjanak egy-egy olyan szituációt, amelyben a *durva* melléknév pozitív, nem pedig negatív értelemben szerepel, (ii) adjanak meg olyan főneveket, amelyek jelzőjeként anyanyelvi intuícióik alapján helyesen szerepel a *durva* pozitív jelentéssel, (iii) értelmezzék a pozitív tartalmat parafrázissal kifejezhető jelentés megadásával.

Az első feladatra kapott valamennyi szituáció megfelelt elvárásainknak. Szövegszervező státusú kulcsszavaikban¹ főként azok a némenek szerepeltek, amelyek az Internetről nyert konstrukciókban a 2.1 részben ismertetett megfigyelésekben tételeződtek. Jelen dolgozat terjedelmi megszorításai miatt hadd mutassunk be a szituációk közül mindössze kettőt:

- (1) Anti: *Na, milyen volt a tegnapi koncert?*
 Andi: *Tök durva volt! Nagyon jól éreztem magam.*
- (2) Pisti: *Képzeld, vettem egy új kocsit!*
 Jocó: *Milyent?*
 Pisti: *Egy Hondát!*
 Jocó: *De durva!*

Mindkét szituáció a vizsgált melléknév állítmányi funkcionálását demonstrálja. Talán nem is meglepő, hogy a spontán módon megadott szituációkban az alanyok 26 esetben állítmányként, 4 esetben pedig jelzőként használták a *durva* kifejezést.

A második feladatban az alanyok a *durva* melléknév mint jelző jelzett szavaként a következő főneveket szerepeltették (zárójelk között megadjuk az egynél nagyobb gyakoriságot): *autó* (6), *barát*, *buli* (12), *cipő*, *cucc*, *csaj*, *csávó*, *együttes*, *épület*, *fickó*, *film* (17), *ember* (2), *este* (4), *ékszer*, *élet*, *fénykép*, *fizetés*, *gép* (2), *gitár*, *haj* (2), *helyzet* (3), *játék*, *jelenség*, *kabát* (2), *kaja* (2), *kép* (3), *kiejtés*, *kinézet*, *kocsi* (6), *koncert* (6), *könyv* (2), *látvány*, *meccs*, *műsor*, *nadrág*, *óra*, *összeg*, *pénz*, *póló*, *ruha* (5), *srác*, *szám*, *számítógép*, *szex*, *szitu*, *tanár*, *társaság*, *telefon*, *teljesítmény*, *történet*, *utazás*, *vakáció*, *város*, *zene* (10). Látható módon a főnevek között a legnagyobb gyakorisággal az eseményt kifejezők szerepeltek. Ezek mellett szintén szembevetendő a tárgyak külalakiságára, funkcionalitására utaló jelzői kapcsolat. Érdekes módon a /+élő/ vagy a /+élő, +humán/ szelekciós jegyű főnevek mind a megjelenés, külalakiság, mind pedig a viselkedés tartalmi jegyét tekintve kevésbé reprezentatív felmérésünk eredményeiben. A mindössze 30 anyanyelvű alannyal végzett kísérlet asszociált némenjeinek magas száma pedig egyértelműen mutatja

¹ A kulcsszavak szövegszervező státusára vonatkozóan lásd Andor 2009.

alanyaink nyelvi kreativitásának felsőbbrendűségét a korpuszalapú vizsgálat eredményeivel szemben.

A harmadik feladatként megadott parafrázálhatóság a *durva* kifejezés következő jelentéskomponenseit, jelentés-értelmezését hozta felszínre pozitív értelemként: *átlagon felüli* (2), *emlékezetes, élvezetes* (3), *élvezhető, izgalmas, jó, jó minőségű, kemény* (2), *kiemelkedő, látványos* (2), *lenyűgöző, meghökkentő, meglepő* (3), *meglepően jó* (2), *menő, merész, nagyon jó* (7), *pezsgő, sikeres* (2), *szép, szuper* (3), *tetűsző* (4). Alapvetően ugyan ezek parafrázisban kifejezett értelmezések, tartalmukban megfelelnek a korpuszból nyert hasonló adatokkal, mégis találhatók köztük olyan jelentéskomponensek, amelyek finomabb, részletezőbb kapcsolódási viszonyokat fejeznek ki azoknál.

2.3 A jelenség előfordulása más nyelvekben

A *durva* melléknév intenzitást kifejező pozitív polaritásváltásának jelensége, a jelenség gyakoriságának rohamos növekedése számos nyelvben megfigyelhető. Az alábbiakban az érdekesség kedvéért ezt kívánjuk illusztrálni néhány indoeurópai és tipológiailag attól eltérő nyelvből vett példa alapján.

2.3.1 Angol

Az angol nyelv regionális változataiban a *durva* kifejezés megfelelője a *wicked* szó, amely eredetét tekintve szintén negatív tartalommal rendelkezett. Első előfordulásait a Clarendon Press által Oxfordban kiadott (1987) *Compact Oxford English Dictionary* „morálisan rossz jellemű, hajlamú, viselkedésű, rosszat tevő” egyének jellemzésére vonatkozóan 1275-re datálja, mely jelentés 1340-ben kiegészül az „ártalmas, romboló” jelentéssel. Pozitív átcsapás a jelentésben egészen napjainkig nem volt regisztrálható. Napjaink nyelvezetében, főleg a fiatalok körében mind a brit angolban, mind pedig a nyelv tengerentúli változataiban egyre inkább teret nyer a szó pozitív polaritásváltása, hasonlóan a magyar *durva* kifejezés parafrázálható jelentéseihez, jelentéskomponenseihez, hasonló, azaz dominánsan állítmányi és alacsonyabb frekvenciában jelzői funkcióban. Pl. *wicked creative tips by Photoshop [a Photoshop nagyszerű kreatív tippjei]* vagy *This car is wicked cool! [Ez a kocsi fantasztikus jó!]*. Példáinkban a *wicked* pozitív értelmű adverbializálódásának, a kifejezés melléknévi és adverbiumi státusú funkcionális érintkezésének lehetünk tanúi.

2.3.2 Román

A neolatin nyelvek közé tartozó románban a *dur* [*durva*] melléknév eredetileg szintén negatív polaritással rendelkezik. Példaként szolgáljon itt az *E dur tipul [Ez*

egy *durva fickó*] mondat, amely az alany negatív viselkedését fejezi ki. Ugyanakkor a romániai fiatalok nyelvhasználatában is a magyarhoz hasonló, pozitív irányú polaritásváltás megy végbe. Példaként említjük az *E dur!* kifejezést, melynek értelmezése egybeesik a magyar *durva* kifejezés pozitív polaritásával. Állíthatjuk egy olyan filmről, amely „rendkívül tetszett” vagy egy autóról, ami „nagyon tetszik, nagyon menő”.²

A *durva* melléknév szinonim megfelelője lehet a románban a *bestial* melléknév, melynek alapjelentése szintén negatív polaritással rendelkezik. A román fiatalok ezt a kifejezést is gyakran használják pozitív érzelmek kifejezésére, amit a következő két példa illusztrál: *Are o rochie bestiala*. [*Nagyon szép/menő a ruhája.*] vagy *Am vazut un film bestial*. [*Egy igen jó filmet láttam.*]³ Megjegyezzük, hogy a *bestial* melléknév a magyarban is létezik kölcsönszóként: *bestiális*, de nyelvünk ezt pusztán negatív töltettel használja, pozitív irányú polaritásváltására nem találtam példát.

2.3.3 Orosz

Az oroszban a *durva* kifejezés melléknévi megfelelője a *žestokij* [*durva*, kegyetlen] negatív jelentésű melléknév. Érdekes módon pozitív irányú polaritásváltást a mai fiatalok nyelvhasználatában nem a melléknév, hanem az abból származó *žest* főnév fejez ki. Két, állítmányi funkciójú példával illusztráljuk a jelenséget: *Eto žest kakoj film!* [*Milyen nagyszerű film!*], *Kakoj concert – prosto žest!* [*Milyen koncert! Egyszerűen csodálatos!*] Egyértelmű a példák pozitív polaritásértéke.⁴

2.3.4 Japán

A japánban a *yabai* (hiroshimai nyelvjárásban a *yabee*) melléknév jelentése a magyarban *rossz*, *veszélyes*, *durva*. Polaritása negatív. Ugyanakkor a mai japán fiatalok a szót egyre gyakrabban használják pozitív értelemben, pl. ízletes étel, vagy az azt felszolgáló étterem dicsérete során, alapvetően állítmányi szerepben.⁵

A *durva* melléknév jelentésének polaritásváltása azonban nem minden nyelvben figyelhető meg automatikusan. Ezt illusztrálja a pandzsábi nyelv példaanyaga, mely nyelv az indoeurópai nyelvcsaládba tartozik.

² Dr. Lugossy Réka Erdélyből származó nyelvész kolléganóm által adott példa.

³ A *bestial* szó használatát illusztráló román nyelvi példákat Dr. Loredana Fratila, a Temesvári Egyetem Angol Tanszékének tanára bocsátotta rendelkezésemre.

⁴ Anna Chizova orosz anyanyelvű MA hallgatótól származó példák.

⁵ Dr. Szirmai Mónikától, a Hiroshimai Nemzetközi Egyetem professzorától származó példa.

2.3.5 Pandzsábi

A pandzsábiban a magyar durva (angol wicked) kifejezés valamennyi megfelelője negatív tartalmú (bhaede /+ hímnemű/, vaedi /+nőnemű/, maadi /+nőnemű/, chandari /+nőnemű/, ganda /+hímnemű/, khachra /+hímnemű/, khackri /+nőnemű/, luccha /+hímnemű/, lucchi /+nőnemű/, buriya /+nőnemű/, mushtanda /+hímnemű/, mushtandi /+nőnemű/, lafanga /+hímnemű/, bura /+hímnemű/, buri /+nőnemű/, bhaedi /+nőnemű/, durachaari /+hímnemű/), amelyek javarésze nembeli változatokat reprezentál, vagy hím-, vagy pedig nőnemű főnevekre vonatkozik. Ezek pozitív jelentésváltozását a mai nyelvezet, anyanyelvű informásontól kapott információ alapján, nem demonstrálja.⁶

3. Összegzés

Dolgozatomban a melléknévi polaritásváltás esettanulmányát mutattam be mindössze egy példán, a *durva* kifejezés jelentésváltozásán, jelentésváltozásán keresztül. Az eredeti negatív tartalomtól a pozitív polaritás irányába történő mai jelentésváltozás jellegét és mértékét egymás kontrolljaként korpuszvizsgálat és anyanyelvű tesztelés adataival mértem fel. A folyamat a magyar nyelvhasználatban annyira új, hogy további kvantitatív térnyerése, szociolingvisztikai tényezőinek alakulása (különösen a regiszterbeli nyelvváltozatok és a lexikális alapú fogalmi keretek bővülése terén) a jelenlegi adatfeltárás alapján nehezen bejósolható. Annyi azonban bizonyos, hogy a jelentésváltozás jelenlegi stádiumában inkább kollokatív bázisú lexikális kapcsolatok fejlődnek, a változás nem tekinthető még teljes mértékben a konstrukcionális alapú szemantikai-pragmatikai vagy diskurzus prozódia markánsan kialakult esetének. Utóbbihoz az szükséges, hogy a polaritásváltás a pozitivitás irányába kvantitatív alapon meggyőzőbb legyen, a negatív tartalom előfordulási aránymutatói, konceptuális kerettartalmának lexikális bázisa, a kompozicionalitás foka a konstrukcióban pedig meggyengüljön. Ilyen irányú további változások minden bizonnyal delexikalizációhoz vezetnek majd a durva szó jelentéstartalmában (Traugott–Dasher 2005).

⁶ Dr. Divya Kalia anyanyelvű informásonstól (a Guru Nanak Dev Egyetem, Angol Tanszék, Amritsar tanárától) származó információ.

IRODALOM

- ANDOR József 2003. Functional Studies in the Polarity and Gradation of Amplifier Adjectives and Adverbs in English. In: ANDOR, J. – HORVÁTH, J. – NIKOLOV, M. (eds.) *Studies in English Theoretical and Applied Linguistics*. Lingua Franca Csoport, Pécs. 43–59.
- ANDOR József 2009. A kulcsszavakról. In: SEBESTYÉN, J – SURÁNYI Zs. (szerk.) *A nyelv, az irodalom és a kultúra varázsa – Köszöntő kötet Mihalovics Árpád 60. születésnapjára*. Pannon Egyetem, Veszprém. 23–28.
- LOUW Bill 1993. Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies. In: BAKER, M. – FRANCIS, G. – TOGNINI-BONELLI, E. (eds.) *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. John Benjamins, Amsterdam. 157–175.
- SINCLAIR John 1991. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press, Oxford.
- STEWART Dominic 2010. *Semantic Prosody*. Routledge, London.
- STUBBS Michael 2002. *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*. Blackwell Publishing, Oxford.
- TRAUGOTT Elizabert C. – DASHER Richard B. 2005. *Regularity in Semantic Change*. Cambridge University Press, Cambridge.
- TURNER, P.D. – LITTMAN, M.L. 2002. *Unsupervised learning of semantic orientation from a hundred-billion-word corpus*. National Research Council of Canada ERB-1094 and NRC-44929. 1–9.